

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

PRVI ODJEL

PREDMET LONIĆ PROTIV HRVATSKE

(Zahtjev br. 8067/12)

PRESUDA

STRASBOURG

4. prosinca 2014.

Ova presuda postaje konačna pod okolnostima navedenima u članku 44. stavku 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu Lonić protiv Hrvatske

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući u Vijeću u sastavu:

Isabelle Berro-Lefèvre, *predsjednica*,
Mirjana Lazarova Trajkovska,
Julia Laffranque,
Paulo Pinto de Albuquerque,
Linos-Alexandre Sicilianos,
Erik Møse,
Ksenija Turković, *suci*,

i Søren Nielsen, *tajnik Odjela*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost 13. studenog 2014.
donosi sljedeću presudu koja je usvojena ovog datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 8067/12) protiv Republike Hrvatske koji je hrvatski državljanin g. Davor Lonić (podnositelj zahtjeva) podnio Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Konvencija) dana 18. siječnja 2012. godine.

2. Podnositelja zahtjeva zastupala je gđa V. Drenški Lasan, odvjetnica iz Zagreba. Hrvatsku Vladu (Vlada) zastupala je njezina zastupnica, gđa Š. Stažnik.

3. Podnositelj zahtjeva prigovorio je na neprikladne uvjete boravka u pritvoru i nepostojanje djelotvornog pravnog sredstva u tom pogledu protivno člancima 3. i 13. Konvencije. Također je tvrdio da nije imao pošteno suđenje jer tijekom žalbenog postupka mišljenje Državnog odvjetništva nije proslijeđeno obrani, a rasprava u žalbenom postupku održana je u njegovoj odsutnosti protivno članku 6. stavku 1. i stavku 3. točki (c) Konvencije.

4. Dana 17. srpnja 2013. Vlada je obaviještena o zahtjevu.

ČINJENICE**I. OKOLNOSTI PREDMETA**

5. Podnositelj zahtjeva rođen je 1956. godine i živi u Bibinjama.

A. Kazneni postupak protiv podnositelja zahtjeva

6. Dana 6. srpnja 2009. Županijsko državno odvjetništvo u Zadru (u daljnjem tekstu: državno odvjetništvo) podnijelo je Županijskom sudu u Zadru optužnicu protiv podnositelja zahtjeva za produljena kaznena djela silovanja i nedoličnog ponašanja prema djetetu.

7. Tijekom postupka podnositelj zahtjeva poricao je optužbe tvrdeći da je poznavao žrtvu i njezinu obitelj, koja je živjela u blizini, no da se nikada prema njoj nije ponašao na seksualan ili nedoličan način.

8. Dana 23. travnja 2010. Županijski sud u Zadru proglasio je podnositelja zahtjeva krivim za dvije točke silovanja, jednu točku spolnog odnošaja s djetetom i jednu točku nedoličnog ponašanja te ga osudio na četrnaest godina zatvora. Sudac bez porote utvrdio je da iskazi nekoliko svjedoka i nalazi vještaka potvrđuju žrtvine optužbe protiv podnositelja zahtjeva te da bi se optužbe podnesene protiv njega trebale svrstati pod stjecaj kaznenih djela silovanja, spolnog odnošaja s djetetom i nedoličnog ponašanja, a ne pod produljena kaznena djela.

9. Dana 28. svibnja 2010. podnositelj zahtjeva podnio je žalbu protiv prvostupanjske odluke Vrhovnom sudu Republike Hrvatske osporavajući činjeničnu i pravnu osnovu njegove osude i kazne uz pritužbu na brojne materijalne i postupovne pogreške na suđenju i u presudi. Osobito je tvrdio da mu nije osigurana mogućnost da djelotvorno ospori tvrdnje žrtve i svjedoka tijekom suđenja, da je psihološki nalaz vještaka neispravno sastavljen, da presuda nije sadržavala dostatno obrazloženje te da je sudac bez porote pogriješio u pravnoj klasifikaciji predmetnih činova kao i u činjeničnim zaključcima i time ostavio nerazriješenima određene ključne činjenice. Stoga je on zatražio ukidanje prvostupanjske presude i upućivanje predmeta na ponovno suđenje. Također je zatražio da se njega i njegova odvjetnika pozove na raspravu pred Vrhovnim sudom.

10. Tijekom žalbenog postupka spis predmeta proslijeđen je Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske koje je u svom obrazloženom mišljenju utvrdilo da se žalba odbija. Taj podnesak nije nikada proslijeđen obrani.

11. Dana 12. svibnja 2011. Vrhovni je sud održao raspravu u nazočnosti odvjetnika podnositelja zahtjeva i zamjenice državnog odvjetnika jer je smatrao da nazočnost podnositelja zahtjeva nije potrebna. Zamjenica državnog odvjetnika ponovila je tijekom rasprave svoje obrazloženo mišljenje. Odvjetnik podnositelja zahtjeva prigovorio je da je došlo do kršenja postupka.

12. Istoga je dana Vrhovni sud odbio žalbu podnositelja zahtjeva kao neosnovanu, preinačio pravnu klasifikaciju stjecaja kaznenih djela u jedan produljeni čin spolnog odnošaja s djetetom i osudio podnositelja zahtjeva na dvanaest godina zatvora.

13. Dana 4. srpnja 2011. podnositelj zahtjeva podnio je ustavnu tužbu Ustavnom sudu Republike Hrvatske. Pozivajući se na sudsku praksu Suda,

prigovorio je, *inter alia*, da tijekom žalbenog postupka podnesak Državnog odvjetništva nije dostavljen obrani te da mu nije omogućeno prisustvovanje raspravi u žalbenom postupku. Vrhovni je sud bio pozvan da ispita sve pravne i činjenične aspekte predmeta, što se nije trebalo učiniti bez njegove nazočnosti na raspravi. Također je istaknuo da je obrana saznala za podnesak Državnog odvjetništva tek na raspravi u žalbenom postupku i stoga joj je uskraćena djelotvorna mogućnost da odgovori na njega.

14. Dana 10. studenog 2011. Ustavni je sud odbio ustavnu tužbu podnositelja zahtjeva kao neosnovanu smatrajući da nije postojao razlog niti zahtjev u mjerodavnom domaćem pravu da se podnesak Državnog odvjetništva proslijedi obrani. U pogledu odsutnosti podnositelja zahtjeva na raspravi u žalbenom postupku Ustavni je sud primijetio:

„... Ustavni je sud ispitao žalbu podnositelja zahtjeva u nazočnosti njegova branitelja koji je bio pozvan na raspravu. Ustavni je sud djelomično prihvatio žalbu i smanjio kaznu. Stoga njegova odluka nije bila na štetu [podnositelja zahtjeva]. Stoga Ustavni sud presuđuje da je Vrhovni sud ispravno odlučio da se nazočnost podnositelja zahtjeva ne treba osigurati na raspravi u žalbenom postupku.”

15. Odluka Ustavnog suda dostavljena je zastupniku podnositelja zahtjeva 23. studenog 2011. godine.

B. Uvjeti boravka podnositelja zahtjeva u pritvoru

16. Tijekom kaznenog postupka protiv njega pred Županijskim sudom u Zadru podnositelj zahtjeva prvotno je zadržan u pritvoru u Zatvoru u Zadru.

17. Dana 6. rujna 2010., zbog prenapučenosti Zatvora u Zadru, Uprava za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa naložila je da se podnositelj zahtjeva prebaci u Zatvor u Puli. Premješten je 10. rujna 2010., a zadržan je u pritvoru u tom zatvoru do 25. kolovoza 2011. (vidjeti u nastavku stavak 30.).

18. Prema tvrdnjama podnositelja zahtjeva, tijekom boravka u Zatvoru u Puli smješten je u ćeliju veličine 23,5 metara kvadratnih zajedno s ponekad pet drugih osoba, no većinu vremena sa sedam drugih osoba. U ćeliji se nalazilo osam kreveta i osam ormara što je, s obzirom na broj osoba, spriječilo bilo kakvo normalno kretanje u ćeliji. U takvim je uvjetima bio zatvoren dvadeset dva sata na dan. Zimi grijanje u ćeliji nije bilo dostatno, a ljeti je bilo prevruće pa su zatvorenici kojima je tuširanje bilo dopušteno samo jednom tjedno nepodnošljivo smrdjeli. Higijenski su uvjeti bili loši jer zatvorenicima nije osigurano dovoljno sredstava za čišćenje, a neki su i pušili u ćeliji. Usto se hrana u kantini često kvarila jer hladnjaci nisu dobro radili. Postojao je samo jedan nužnik što nije bilo dovoljno za osam osoba. Stoga je podnositelj zahtjeva morao upotrebljavati bocu ili druge predmete umjesto nužnika jer je zbog lijekova za visok krvni tlak trebao često upotrebljavati nužnik. To je izazvalo smijeh i ismijavanje kod drugih zatvorenika. Nadalje je udaljen od svoje obitelji. Na početku mu je bio

dopušten samo desetominutni telefonski razgovor s obitelji tjedno, a kasnije je imao pravo samo na poziv od petnaest minuta tjedno.

19. Vlada je tvrdila da je podnositelj zahtjeva smješten u ćeliju od ukupno 23,5 metara kvadratnih s pet do sedam drugih osoba ovisno o predmetnom razdoblju. Nužnik u ćeliji koji je podnositelj zahtjeva mogao upotrijebiti u bilo koje doba bio je odvojen od životnog prostora. Ćelija je prikladno grijana i klimatizirana. Usto je osiguran i pristup danjem svjetlu. Higijenski su uvjeti bili vrlo dobri, a u Zatvoru u Puli redovito se provodila dezinfekcija i deratizacija. Blagavaonica je odvojena od prostora za život, a podnositelj zahtjeva mogao je kupiti proizvode u zatvorskoj kantini. Također je imao mogućnost svaki dan provesti dva sata u šetnji na svježem zraku ili baveći se sportom. Podnositelju zahtjeva dopušteno je da nazove svoju ženu i razgovara s njom deset minuta tjedno, a zatim petnaest minuta tjedno. Tijekom boravka u Zatvoru u Puli podnositelju zahtjeva pružena je potpuna zdravstvena njega. Točnije, pregledao ga je dermatolog 18. siječnja 2011., kirurg 28. siječnja 2011., internist i specijalist za neurologiju 17. veljače i 7. ožujka 2011. te psihijatar 1. prosinca 2012. godine.

20. Dana 29. rujna 2010. podnositelj zahtjeva podnio je Upravi za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa i sucu izvršenja Županijskog suda u Puli pritužbu o načinu na koji je premješten i primljen u Zatvor u Puli te o uvjetima njegova boravka u pritvoru u tom zatvoru. Točnije, naveo je da mu se tijekom premještanja prijetilo pucanjem u njega i da po dolasku u Zatvor u Puli nije obavljen liječnički pregled. Također je prigovorio da je bio smješten u ćeliju sa sedam drugih osoba te da su higijenski uvjeti u ćeliji bili vrlo loši. Istaknuo je da je premještanjem u Zatvor u Puli udaljen od svoje obitelji.

21. Dana 28. listopada 2010. Županijski sud u Puli pribavio je izvješće uprave Zatvora u Puli o uvjetima boravka podnositelja zahtjeva u pritvoru. Prema izvješću Zatvor u Puli nije imao nikakve informacije o premještanju podnositelja zahtjeva koji je organizirala uprava Zatvora u Zadru. U pogledu prijema podnositelja zahtjeva u Zatvor u Puli istina je da ga nije pregledao liječnik na dan prijema, nego sljedeći radni dan te da mu nije osigurano liječenje tijekom prvog vikenda njegova boravka. Međutim, u predmetno vrijeme uprava Zatvora u Puli još nije zaprimila medicinsku dokumentaciju podnositelja zahtjeva pa nije ni bila upoznata s njegovim zdravstvenim stanjem, a on se nije žalio ni na kakve zdravstvene probleme. Uprava Zatvora u Puli također je izvijestila da je podnositelj zahtjeva smješten u ćeliju od otprilike 22 metra kvadratna sa sedam drugih osoba. Prema izvješću to nije bilo u skladu s propisanim standardima, no zbog prenapučenosti zatvora to se ni nije moglo promijeniti.

22. Dana 17. studenog 2010. predsjednik Županijskog suda u Puli dopisom je obavijestio zastupnika podnositelja zahtjeva o izvješću uprave Zatvora u Puli od 28. listopada 2010. te je naveo da je njegova pritužba

prosljeđena Županijskom sudu u Zadru jer je u tijeku postupak pred tim sudom.

23. Dana 26. studenog 2010. godine Županijski sud u Zadru zatražio je od Uprave za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa da se podnositelja zahtjeva premjesti u Zatvor u Zadru čim to bude moguće.

24. Dana 9. prosinca 2010. Uprava za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa dopisom je obavijestila zastupnika podnositelja zahtjeva da smatra pritužbe podnositelja zahtjeva neosnovane u svakom smislu. Istaknula je da je podnositelj zahtjeva odbio liječnički pregled i da je bio na liječenju netom prije nego što je premješten u Zatvor u Puli. Po dolasku u Zatvor u Puli nije zatražio liječnički pregled. Nadalje, Uprava za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa smatrala je da upozoravanje podnositelja zahtjeva na mogućnost uporabe vatrenog oružja ako pokuša pobjeći prilikom premještaja nije bilo nezakonito. Također je smatrala da su higijenski uvjeti u Zatvoru u Puli dobri iako nije nijednom spomenula prigovor na prenapučenost.

25. Dana 24. siječnja 2011. podnositelj zahtjeva ponovno je zatražio Upravu za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa i upravitelja Zatvora u Puli da ga se premjesti u Zatvor u Zadru.

26. Dana 28. siječnja 2011. Uprava za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa obavijestila je podnositelja zahtjeva da njegov premještaj u bilo koji drugi zatvor nije moguć zbog općeg problema prenapučenosti zatvora.

27. Dana 2. travnja 2011. podnositelj zahtjeva podnio je pučkom pravobranitelju pritužbu o uvjetima njegova boravka u pritvoru, a pučki je pravobranitelj zatražio Upravu za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa da ga obavijesti o okolnostima predmeta.

28. Dana 26. lipnja 2011. pučki pravobranitelj obratio se Upravi za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa zbog premještaja podnositelja zahtjeva iz Zatvora u Puli u Zatvor u Zadru jer su mjerodavni podaci pokazali da Zatvor u Puli ima veći problem prenapučenosti od Zatvora u Zadru. Dana 24. kolovoza 2011. pučki je pravobranitelj obavijestio podnositelja zahtjeva da postoji problem prenapučenosti zatvora te da se ništa više ne može učiniti po pitanju njegovih pritužbi.

29. U međuvremenu je, 4. srpnja 2011., podnositelj zahtjeva podnio Ustavnom sudu ustavnu tužbu o uvjetima njegova boravka u pritvoru i osporio pravičnost kaznenog postupka protiv njega (vidjeti prethodni stavak 13.).

30. Dana 25. kolovoza 2011. podnositelj zahtjeva premješten je iz Zatvora u Puli u Zatvor u Zagrebu gdje je počeo izdržavati svoju kaznu zatvora.

31. Dana 10. studenog 2011. Ustavni je sud odbio ustavnu tužbu podnositelja zahtjeva o nepravičnosti kaznenog postupka (vidjeti prethodni stavak 14.) i proglasio nedopuštenom pritužbu podnositelja zahtjeva o

uvjetima njegova boravka u pritvoru u Zatvoru u Puli zbog toga što se on više nije nalazio u Zatvoru u Puli.

II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

A. Mjerodavno domaće pravo

1. Ustav

32. Mjerodavne odredbe Ustava Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 56/1990, 135/1997, 8/1998, 113/2000, 124/2000, 28/2001, 41/2001, 55/2001, 76/2010 i 85/2010) glase kako slijedi:

Članak 23.

„Nitko ne smije biti podvrgnut bilo kakvu obliku zlostavljanja ...”

Članak 25.

„Sa svakim se uhićenikom i osuđenikom mora postupati čovječno i poštivati njegovo dostojanstvo.”

Članak 29.

„Svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama, ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela.

U slučaju sumnje ili optužbe zbog kažnjivog djela osumnjičenik, okrivljenik ili optuženik ima pravo:

(...)

– da se brani sam (...),

– da mu se sudi u njegovoj nazočnosti, ukoliko je dostupan sudu,

(...)”

33. Mjerodavni dio članka 62. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske (Narodna novine, br. 99/1999, 29/2002, 49/2002) glasi:

„1. Svatko može podnijeti Ustavnom sudu ustavnu tužbu ako smatra da mu je pojedinačnim aktom tijela državne vlasti, tijela jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave ili pravne osobe s javnim ovlastima, kojim je odlučeno o njegovim pravima i obvezama ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela, povrijeđeno ljudsko pravo ili temeljna sloboda zajamčena Ustavom, odnosno Ustavom zajamčeno pravo na lokalnu i područnu (regionalnu) samoupravu (u daljnjem tekstu: ustavno pravo).”

2. Kazneni zakon

34. Mjerodavni dio Kaznenog zakona (Narodne novine br. 110/1997, 27/1998, 129/2000, 51/2001, 105/2004 i 84/2005) navodi:

Članak 61.

„(1) Odredbe ovoga Zakona o stjecaju kaznenih djela neće se primijeniti kad počinitelj počini produljeno kazneno djelo.

(2) Produljeno kazneno djelo je počinjeno kad je počinitelj s namjerom počinio više istih ili istovrsnih kaznenih djela koja s obzirom na način počinjenja, njihovu vremensku povezanost i druge stvarne okolnosti [kaznenih djela] što ih povezuju čine jedinstvenu cjelinu.

(3) Kad se radi o produljenom kaznenom djelu istog zakonskog opisa, sud će izabrati vrstu i mjeru kazne koja je propisana za to kazneno djelo. Ako se radi o istovrsnim kaznenim djelima [koje čine produljeno kazneno djelo], sud će izabrati vrstu i mjeru kazne koja je propisana za najteže od tih djela.”

Silovanje**Članak 188.**

(1) Tko drugu osobu uporabom sile ili prijetnje da će izravno napasti na njezin život ili tijelo ili na život ili tijelo njoj bliske osobe prisili na spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(...)

(4) Ako je kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka počinjeno protiv maloljetne osobe, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje tri godine.”

Spolni odnošaj s djetetom**Članak 192.**

„(2) Tko izvrši nasilni spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju s djetetom (članak 188. stavak 1.) (...) kaznit će se kaznom zatvora najmanje tri godine.”

3. Zakon o kaznenom postupku

35. U predmetnom su razdoblju mjerodavne odredbe Zakona o kaznenom postupku (Narodne novine, br. 110/1997, 27/1998, 58/1999, 112/1999, 58/2002 i 62/2003) navodile:

GLAVA II. – NADLEŽNOST SUDOVA**1. Stvarna nadležnost i sastav suda****Članak 16.**

„1. U kaznenim predmetima sude općinski sudovi, županijski sudovi i Vrhovni sud Republike Hrvatske.

(...)”

Članak 20.

„Vrhovni sud Republike Hrvatske nadležan je:

(1) odlučivati u drugom stupnju o žalbama protiv odluka županijskih sudova,

(...)”

Pritvor i postupanje s pritvorenicima**Članak 112.**

„Pritvor se mora izvršavati tako da se ne vrijeđa osoba i dostojanstvo pritvorenika. (...)”

Članak 117.

„(1) Nadzor nad izvršenjem pritvora obavlja predsjednik nadležnog suda.

(2) (...) Predsjednik suda, odnosno sudac kojeg on odredi, dužan je poduzeti potrebne mjere da se otklone nepravilnosti uočene pri obilasku zatvora. (...)

(3) Predsjednik suda i istražni sudac ili predsjednik vijeća, odnosno sudac pojedinac pred kojim se vodi postupak, neovisno o nadzoru iz stavka 2. ovoga članka, mogu u svako doba obilaziti pritvorenike, s njima razgovarati i od njih primati pritužbe.

(...)”

GLAVA XXIV. – REDOVITI PRAVNI LIJEKOVI**1. Žalba protiv presude prvostupanjskog suda****c) Osnove zbog kojih se presuda može pobijati****Članak 366.**

„Presuda se može pobijati:

(1) zbog bitne povrede odredaba kaznenog postupka,

(2) zbog povrede Kaznenog zakona,

(3) zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja,

(4) zbog odluke o kaznenim sankcijama, oduzimanju imovinske koristi, troškovima kaznenog postupka, imovinskopravnim zahtjevima te zbog odluke o objavi presude u sredstvima javnog priopćavanja.”

d) Postupak o žalbi**Članak 371.**

„1. Žalba se podnosi sudu koji je izrekao prvostupanjsku presudu u dovoljnom broju primjeraka za sud te za protivnu stranku i branitelja radi davanja odgovora.

(...)”

Članak 372.

„Primjerak žalbe dostavit će prvostupanjski sud protivnoj stranci, koja može podnijeti odgovor na žalbu. Žalbu će sa spisom prvostupanjski sud dostaviti drugostupanjskom sudu koji će razmotriti i odgovor na žalbu zaprimljen do sjednice vijeća.”

Članak 373.

„1. Kad spisi povodom žalbe stignu drugostupanjskom sudu, predsjednik žalbenog vijeća određuje suca izvjestitelja. Ako je riječ o kaznenom djelu za koje se progoni na

zahtjev državnog odvjetnika, sudac izvjestitelj dostavit će spise nadležnomu državnom odvjetniku, koji ih je dužan razgledati i bez odgode vratiti sudu.

2. Kad državni odvjetnik vrati spise, predsjednik će vijeća zakazati sjednicu vijeća. O sjednici vijeća obavijestit će se državni odvjetnik.

(...)”

Članak 374.

„1. O sjednici vijeća izvijestit će se onaj optuženik i njegov branitelj, oštećenik kao tužitelj ili privatni tužitelj koji je u roku predviđenom za žalbu ili za odgovor na žalbu zahtijevao da bude izviješten o sjednici ili je predložio održavanje rasprave pred drugostupanjskim sudom. Predsjednik vijeća ili vijeće može odlučiti da se o sjednici vijeća izvijeste stranke i kad nisu to zahtijevale ili da se o sjednici izvijesti i stranka koja to nije zahtijevala ako bi njihova nazočnost bila korisna za razjašnjenje stvari.

2. Ako je optuženik u pritvoru ili na izdržavanju kazne i ima branitelja, osigurat će se nazočnost optuženika samo ako predsjednik vijeća ili vijeće smatraju da je svrhovito.

3. Sjednica vijeća počinje izvješćem suca izvjestitelja o stanju stvari. Vijeće može od stranaka koje su nazočne na sjednici zatražiti potrebna objašnjenja u svezi sa žalbenim navodima. Stranke mogu predložiti da se radi dopune izvješća pročitaju pojedini spisi i mogu, uz dopuštenje predsjednika vijeća, dati potrebna objašnjenja za svoje stavove iz žalbe, odnosno odgovora na žalbu ne ponavljajući ono što je sadržano u izvješću.

(...)”

e) Granice ispitivanja prvostupanjske presude

Članak 379.

„1. Drugostupanjski sud ispituje presudu u onom dijelu u kojem se pobija žalbom i iz osnova iz kojih se pobija (članak 366.).

(...)”

Članak 381.

„Ako je izjavljena samo žalba u korist optuženika, presuda se ne smije izmijeniti na njegovu štetu.”

f) Odluke drugostupanjskog suda o žalbi

Članak 384.

„1. Drugostupanjski sud može u sjednici vijeća ili na temelju održane rasprave odbaciti žalbu kao nepravodobnu ili nedopuštenu, ili odbiti žalbu kao neosnovanu i potvrditi prvostupanjsku presudu, ili ukinuti tu presudu i uputiti predmet prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje i odluku, ili preinačiti prvostupanjsku presudu.

(...)”

36. Dana 18. prosinca 2008. donesen je novi Zakon o kaznenom postupku (Narodne novine, br. 152/2008, 76/2009, 80/2011, 121/2011,

91/2012, 143/2012, 56/2013; u daljnjem tekstu: „Zakon o kaznenom postupku iz 2008.”). Zakon o kaznenom postupku iz 2008. stupio je na snagu 1. rujna 2011., no nije se primjenjivao na kaznene postupke pokrenute prema Zakonu o kaznenom postupku iz 1997. (vidjeti prethodni stavak 35.) za koje je ostao važeći potonji Zakon.

37. Daljnje izmjene i dopune Zakona o kaznenom postupku iz 2008. uvedene su 15. prosinca 2013. (Narodne novine br. 145/2013). U djelu mjerodavnom za predmetni slučaj izmijenjeni članak 215., upućujući na izvršenje presude Suda u slučaju *Zahirović protiv Hrvatske* (br. 58590/11, 25. travnja 2013.), isključuje mogućnost da državno odvjetništvo podnese mišljenje nakon ispitivanja slučaja tijekom žalbenog postupka. U istim se izmjenama navodi da će se stranke koje zatraže da budu nazočne na raspravi u žalbenom postupku obavijestiti o raspravi (članak 216.) s ciljem isključivanja mogućnosti nejednakog postupanja sa stranakama na raspravama pred žalbenim sudom.

4. Zakon o izvršavanju kazne zatvora

38. Mjerodavne odredbe Zakona o izvršavanju kazne zatvora (Narodne novine, br. 128/1999, 190/2003, 76/2007, 27/2008, 83/2009) glase kako slijedi:

PRITUŽBE

Članak 15.

„(1) Zatvorenik ima pravo pritužbe na postupak i odluku zaposlenika kaznionice, odnosno zatvora.

(2) Pritužba se podnosi usmeno ili pisanim putem upravitelju kaznionice, odnosno zatvora, ili Središnjem uredu Uprave za zatvorski sustav [Ministarstva pravosuđa]. Pisana pritužba Središnjem uredu Uprave za zatvorski sustav [Ministarstva pravosuđa] upućuje se u omotu koji uprava kaznionice, odnosno zatvora ne smije otvoriti.

(5) Ukoliko zatvorenik podnese pritužbu sucu izvršenja, pritužba će se smatrati zahtjevom za sudsku zaštitu iz članka 17. ovoga Zakona.”

SUDSKA ZAŠTITA PROTIV POSTUPKA I ODLUKE UPRAVE KAZNIONICE, ODNOSNO ZATVORA

Članak 17.

„(1) Zatvorenik može podnijeti zahtjev za sudsku zaštitu sucu izvršenja protiv postupka ili odluke kojom se zatvorenika nezakonito prikraćuje ili ograničava u nekom pravu iz ovoga Zakona.

(2) Sudac izvršenja će rješenjem odbiti zahtjev za sudsku zaštitu ako utvrdi da nije osnovan. Ako utvrdi zahtjev osnovanim, sudac izvršenja će rješenjem narediti otklanjanje nezakonitog prikraćivanja ili ograničavanja zatvorenika u pravu. Ako otklanjanje nezakonitosti nije moguće, sudac izvršenja rješenjem će nezakonitost utvrditi i zabraniti njezino ponavljanje.

(3) Protiv odluke suca izvršenja žalbu mogu podnijeti zatvorenik i kaznionica, odnosno zatvor (...)"

B. Mjerodavna praksa

39. U pogledu pritužbi pritvorenika na uvjete boravka u pritvoru Ustavni je sud u svojoj odluci br. U-III-4182/2008 od 17. ožujka 2009. utvrdio da se člankom 117. Zakona o kaznenom postupku (vidjeti prethodni stavak 35.) ne osigurava dostatno i djelotvorno pravno sredstvo. Stoga je smatrao da se zaštita pritvorenika prema Zakonu o kaznenom postupku mora tumačiti u vezi s člancima 15. i 17. Zakona o izvršavanju kazne zatvora kako bi se osigurala djelotvorna sudska zaštita u vezi s uvjetima boravka u pritvoru (vidjeti prethodni stavak 38.). Ustavni je sud stoga iznio sljedeću obvezujuću uputu:

„U prethodnom kontekstu, uzimajući u obzir da svako pravno sredstvo koje iskoriste osobe lišene slobode u zatvorima i kaznionicama mora imati isti cilj, tj. djelotvornu zaštitu ljudskih prava, Ustavni sud utvrđuje sljedeće obvezujuće tumačenje zakona:

– *korištenjem ovlasti suca izvršenja u vezi sa zaštitom prava zatvorenika koji izvršavaju kaznu zatvora sudovi su obvezni primijeniti te iste ovlasti u slučaju pritužbi pritvorenika o spornim povredama njihovih prava tijekom pritvora.*

Time će se ukloniti propusti u sustavu uporabe pravnih sredstava za pritvor pritvorenika i osigurat će se pritvorenicima pravo na podnošenje pritužbe u skladu s člankom 15. Zakona o izvršavanju kazne zatvora te na traženje zaštite svojih prava u skladu s člankom 17. Zakona o izvršavanju kazne zatvora. Ta dva pravna sredstva bit će u nadležnosti upravitelja kaznionice u pogledu prve pritužbe odnosno u nadležnosti suca ili sudske vijeća koji odlučuju o zadržavanju u pritvoru na nadležnom kaznenom sudu.

Ovom se odlukom, koja je obvezujuća svim nadležnim sudskim i administrativnim tijelima u skladu s člankom 77. stavkom 22. Zakona o Ustavnom sudu, pravna zaštita pritvorenika izjednačuje u smislu djelotvornih pravnih sredstava sa zaštitom prava zatvorenika koji izvršavaju kaznu zatvora. Stoga ustavna tužba o navodnoj povredi prava zajamčenih člankom 25. stavkom 1. Ustava postaje supsidijarno pravno sredstvo koje se može iskoristiti tek nakon iscrpljenja prethodno navedenih pravnih sredstava.”

III. MJERODAVNI MEĐUNARODNI PROPISI

40. Europski odbor za sprječavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT) bio je u posjetu Hrvatskoj od 19. do 27. rujna 2012. godine. U svom izvješću CPT/Inf (2014) 9 od 18. ožujka 2014. spomenuo je problem prenapučenosti zatvora. Mjerodavni dio izvješća glasi:

B. Zatvorske ustanove

1. Uvodne napomene

26. U hrvatskom zatvorskom sustavu postoje dvije kategorije ustanova: kaznionice i zatvori. U pravilu se u kaznionicama nalaze zatvorenici koji izdržavaju kaznu zatvora ili sigurnosnu mjeru obveznog liječenja od ovisnosti (u skladu s člankom 76. Kaznenog zakona) izrečenu uz kaznu zatvora. U zatvorima se nalaze pritvorenici i zatvorenici koji izdržavaju kazne do šest mjeseci.

a. prenapučenost zatvora

27. Ukupan broj zatvorenika u Hrvatskoj narastao je za 1200 na 5400 (tj. više od 25 %) od prošlog posjeta CPT-a 2007. godine, a službeni kapaciteti zatvora narasli su za samo 400 mjesta na 3771. Prenapučenost zatvorskog sustava stoga postaje još intenzivnija. Izaslanstvo je primijetilo negativan učinak prenapučenosti zatvora na mnoge aspekte života u zatvora u posjećenim ustanovama, prvenstveno zatvoru u Zagrebu i Sisku. Prvenstveno zamišljeni kao zatvori za pritvorenike i osobe koje izdržavaju kaznu do šest mjeseci, sada u tim ustanovama 50 posto populacije čine osuđeni zatvorenici koji izdržavaju kazne do pet godina. U Zatvoru u Zagrebu nastalo povećanje broja zatvorenika dovelo je, primjerice, do toga da su prostorije prethodno namijenjene zajedničkim aktivnostima pretvorene u ćelije.

Prepoznajući pogoršanje ozbiljnog problema prenapučenosti i potrebu za borbom protiv njega, hrvatska je Vlada donijela Akcijski plan za unaprjeđenje zatvorskog sustava Republike Hrvatske od 2009. do 2014. godine kojim je predviđena izgradnja novih zatvorskih ustanova u Glini, Zagrebu i Šibeniku čiji bi ukupni kapacitet bio 2072 mjesta. Također je predviđen skup dodatnih mjera kao što je zapošljavanje dodatnog osoblja i poboljšanje početne obuke i obuke na radu za osoblje. Izaslanstvo je posjetilo nedavno svečano otvorenu zgradu Kaznionice u Glini koja može primiti do 420 zatvorenika te je posjetilo gradilište novog dijela Zatvora u Zagrebu kojem će se nakon završetka gradnje 2016. godine povećati kapacitet za 382 mjesta. Predstavnici Ministarstva pravosuđa izvijestili su izaslanstvo da je proširenje financirano kreditom Razvojne banke Vijeća Europe (CEB) te da je podnesen još jedan kreditni zahtjev CEB-u za izgradnju nove Kaznionice u Šibeniku s predviđenim kapacitetom od 1270 mjesta.

28. Ti koraci pokazuju predanost hrvatskih vlasti da riješe problem prenapučenosti. Međutim, kao što je CPT već naglasio u svojim prethodnim izvješćima hrvatskim vlastima, osiguravanje dodatnih smještajnih kapaciteta nije trajno rješenje problema prenapučenosti zatvora ako se pritom istodobno ne donesu politike osmišljene za ograničavanje ili prilagodbu broja osoba koje se stavljaju u zatvor. U tom pogledu Odbor primjećuje napore Ministarstva pravosuđa uložene od 2007. godine u razradu pravnog okvira i uspostavljanje sustava probacije na nacionalnoj razini koji omogućuje državnim odvjetnicima, sudovima i uredima za probaciju povećanje opsega i broja osoba kojima se izriču alternativne mjere kao što je rad za opće dobro i zaštitni nadzor. Najmanje 15 posto postojeće osuđene zatvorske populacije (tj. zatvorenici koji izdržavaju kazne do jedne godine) mogli bi imati koristi od nezatvorskih mjera nakon donošenja Zakona o probaciji.

CPT preporučuje da hrvatske vlasti nastave ulagati napore u borbu protiv prenapučenosti zatvora pritom uzimajući u obzir preporuke koje je donio Odbor ministara Vijeća Europe, osobito Preporuku Rec(99)22 o prenapučenosti zatvora i inflaciji zatvorske populacije, Preporuku Rec(2003)22 o uvjetnom otpustu, Preporuku Rec (2006)13 o primjeni pritvora i Preporuku Rec2010(01) o probacijskim pravilima Vijeća Europe. Odbor bi volio primiti ažurirane informacije o učinku mjera koje se poduzimaju s ciljem rješavanja prenapučenosti zatvora.”

PRAVO

I. NAVODNE POVREDE ČLANAKA 3. I 13. KONVENCIJE

41. Podnositelj zahtjeva prigovorio je na neprikladne uvjete njegova boravka u pritvoru u Zatvoru u Puli od 10. rujna 2010. do 25. kolovoza 2011. te je naveo da nije postojalo djelotvorno pravno sredstvo za njegove pritužbe u tom pogledu. Pozvao se na članke 3. i 13. Konvencije koji glase kako slijedi:

Članak 3.

„Nitko se ne smije podvrgnuti mučenju ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni.”

Članak 13.

„Svatko čija su prava i slobode koje su priznate u ovoj Konvenciji povrijeđene ima pravo na djelotvorna pravna sredstva pred domaćim državnim tijelom, čak i u slučaju kada su povredu počinile osobe koje su djelovale u službenom svojstvu.”

A. Dopuštenost

1. Tvrđnje stranaka

42. Vlada je tvrdila da je podnositelj zahtjeva mogao zatražiti izdržavanje kazne zatvora prije nego što ona postane pravomoćna. Time bi mu se omogućio premještaj u drugi županijski zatvor ili kaznionicu te bi se stoga Zakon o izvršavanju kazne zatvora mogao primijeniti u njegovu slučaju. Također bi mu se omogućilo korištenje pravnih sredstava iz tog Zakona za zaštitu prava zatvorenika koji izdržavaju kaznu zatvora, primjerice pritužba sucu izvršenja. Međutim, podnositelj zahtjeva nije podnio zahtjev za izvršavanjem kazne zatvora prije nego što ona postane pravomoćna i stoga je propustio iscrpiti domaća pravna sredstva.

43. Podnositelj zahtjeva smatrao je da zahtjev za izvršavanjem kazne zatvora prije nego što ona postane pravomoćna nije bilo djelotvorno pravno sredstvo koje se moglo iskoristiti jer je postojao opći problem prenapučenosti zatvora u Hrvatskoj. Nadalje, da je zatražio izvršavanje kazne prije nego što je ona postala pravomoćna, to bi bilo protivno njegovom izjašnjavanju da nije počinio predmetna kaznena djela. U svakom slučaju, s obzirom na sudsku praksu Ustavnog suda (vidjeti prethodni stavak 39.), nije bilo potrebno osigurati njegovo pravo na iskorištavanje pravnog sredstva iz Zakona o izvršavanju kazne zatvora kojim bi se riješile njegove pritužbe o uvjetima boravka u pritvoru.

2. Ocjena Suda

44. Sud smatra da je problem neiscrpljenja domaćih pravnih sredstava usko povezan s osnovanosti prigovora podnositelja zahtjeva da nije imao na raspolaganju djelotvorno pravno sredstvo u pogledu svojih navoda o uvjetima svoga pritvora. Sud stoga utvrđuje da je potrebno spojiti Vladin prigovor i osnovanost prigovora na temelju članka 13. Konvencije (vidjeti, primjerice, *Shcherbakov protiv Rusije (br. 2)*, br. 34959/07, stavak 59., 24. listopada 2013., i *Sergey Babushkin protiv Rusije*, br. 5993/08, stavak 34., 28. studenog 2013.).

45. Sud primjećuje da prigovori na temelju članaka 3. i 13. Konvencije nisu očigledno neosnovani u smislu članka 35. stavka 3. točke (a) Konvencije. Dalje primjećuje da nisu nedopušteni ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga se moraju proglasiti dopuštenima.

B. Osnovanost

1. Članak 13. Konvencije

(a) Tvrdnje stranaka

46. Podnositelj zahtjeva tvrdio je da je tijekom svog boravka u Zatvoru u Puli koristio domaća pravna sredstva u pogledu uvjeta njegova boravka u pritvoru u skladu sa sudskom praksom Ustavnog suda (vidjeti prethodni stavak 39.). Stoga je podnio pritužbu sucu izvršenja Županijskog suda u Puli koji nije poduzeo nikakve radnje. Jedini odgovor koji je dobio bio je dopis predsjednika tog suda. Podnositelj zahtjeva također je podnio pritužbu izravno Ustavnom sudu, no bez uspjeha jer je taj sud proglasio njegovu pritužbu nedopuštenom naprosto zbog toga što se u vrijeme donošenja odluke više nije nalazio u Zatvoru u Puli. U takvim okolnostima nije imao na raspolaganju djelotvorno pravno sredstvo u pogledu uvjeta njegova boravka u pritvoru.

47. Vlada je tvrdila da je podnositelj zahtjeva imao na raspolaganju djelotvorno pravno sredstvo u pogledu navodnih neprikladnih uvjeta njegova boravka u pritvoru koje je iskoristio. Podnio je pritužbu Upravi za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa, Županijskom sudu u Puli i upravitelju Zatvora u Puli, a oni su mu odgovorili na pritužbe i ukazali mu na to da ga se ne može premjestiti u drugi zatvor ili zatvorski odjel zbog problema prenapučenosti. Vlada smatra da je to bilo dostatno jer za korištenje pravnog sredstva nije potreban njegov povoljni ishod.

(b) Ocjena Suda*(i) Opća načela*

48. Sud ponavlja da se pravilom o iscrpljenju domaćih pravnih sredstava navedenim u članku 35. Konvencije obvezuje osobe koje žele voditi svoj predmet protiv države pred Sudom da prvo iskoriste pravna sredstva koja im osigurava nacionalni pravni sustav. Stoga države ne odgovaraju za svoje radnje pred međunarodnim tijelom prije nego što su imale mogućnost ispraviti povredu u okviru svog pravnog sustava. Pravilo se temelji na pretpostavci, koja se odražava u članku 13. Konvencije s kojim je usko povezana, da postoji djelotvorno pravno sredstvo dostupno za postupanje po „prigovoru o kojemu se može raspravljati“ na temelju Konvencije te za dosuđivanje odgovarajućeg ispravljanja povrede. Stoga je važan aspekt načela to da je sustav zaštite ljudskih prava uspostavljen Konvencijom supsidijaran nacionalnim sustavima zaštite (vidi *Kudła protiv Poljske* [VV], br. 30210/96, stavak 152., ECHR 2000-XI, i *Handyside protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 7. prosinca 1976., stavak 48., Serija A br. 24).

49. Međutim, podnositelj zahtjeva u pravilu mora imati mogućnost pribjegavanja samo onim pravnim sredstvima koja su dostupna i dostatna za dodjelu naknade štete u pogledu navodnih povreda. Postojanje dotičnih pravnih sredstva mora biti dostatno sigurno ne samo u teoriji, nego i u praksi, a u suprotnom neće imati zahtijevanu dostupnost i djelotvornost (vidi, *inter alia*, *Vernillo protiv Francuske*, 20. veljače 1991., stavak 27., Serija A br. 198, i *Johnston i drugi protiv Irske*, 18. prosinca 1986., stavak 22., Serija A br. 112).

50. U smislu prigovora o nečovječnim i ponižavajućim uvjetima boravku u pritvoru Sud je već primijetio da su moguće dvije vrste ispravljanja povrede: poboljšanje materijalnih uvjeta boravka u pritvoru i naknada štete ili gubitka koji su nastali zbog takvih uvjeta (vidi *Roman Karasev protiv Rusije*, br. 30251/03, stavak 79., 25. studenog 2010., i *Benediktov protiv Rusije*, br. 106/02, stavak 29., 10. svibnja 2007.). Ako je podnositelj zahtjeva držan u uvjetima kojima se krši članak 3., od najveće je važnosti domaće pravno sredstvo kojim se može stati na kraj tekućoj povredi njegova ili njezina prava da nije podvrgnut/a nečovječnom ili ponižavajućem postupanju. No nakon što podnositelj zahtjeva napusti ustanovu u kojoj je bio izvrgnut neprikladnim uvjetima, on ili ona trebali bi imati izvršivo pravo na naknadu štete zbog povrede koja se već dogodila (vidi *Ananyev i drugi protiv Rusije*, br. 42525/07 i 60800/08, stavak 98., 10. siječnja 2012.).

51. Kada je riječ o temeljnom pravu na zaštitu od mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja, preventivna i kompenzacijska pravna sredstva moraju se upotpunjavati kako bi se smatrala djelotvornima. U suprotnosti s predmetima o trajanju sudskog postupka ili neizvršavanju presuda u kojima je Sud načelno prihvatio da bi kompenzacijsko pravno sredstvo moglo samo

po sebi biti dostatno (vidi *Mifsud protiv Francuske* (odl.) [VV], br. 57220/00, stavak 17., ECHR 2002-VIII; *Scordino protiv Italije* (br. 1) [VV], br. 36813/97, stavak 187., ECHR 2006-V; i *Burdov protiv Rusije* (br. 2), br. 33509/04, stavak 99., ECHR 2009 -...), postojanje preventivnog pravnog sredstva neophodno je za djelotvornu zaštitu pojedinaca od postupanja zabranjenog člankom 3.

52. Sud smatra da je, zbog posebne važnosti koja se Konvencijom pridaje toj odredbi, potrebno da države stranke uspostave povrh kompenzacijskog pravnog sredstva djelotvoran mehanizam za brzo zaustavljanje takvog postupanja. U suprotnome bi mogućnost buduće naknade štete ozakonila osobito teške patnje kojima se krši ta ključna odredba Konvencije i neprihvatljivo bi se oslabila pravna obveza države da svoje standarde za pritvor uskladi sa zahtjevima Konvencije (vidi *Ananyev i drugi*, prethodno citirano, stavak 98.)

(ii) *Primjena ovih načela na ovaj predmet*

53. Sud prvenstveno primjećuje da je podnositelj zahtjeva podnio prigovor „o kojemu se može raspravljati“ na temelju članka 3. Konvencije o uvjetima njegova pritvora u Zatvoru u Puli.

54. Sud je već primijetio da je u pogledu pravnih sredstava u pogledu uvjeta u zatvoru općenito u Hrvatskoj pritužba podnesena nadležnom sudskom tijelu ili upravi zatvora djelotvorno pravno sredstvo s obzirom na to da je mogla dovesti do premještaja podnositelja zahtjeva iz neprikladnih uvjeta u zatvoru. Nadalje, u slučaju nepovoljnog ishoda podnositelj zahtjeva mogao je podnijeti svoje pritužbe Ustavnom sudu (vidjeti *Štitić protiv Hrvatske* (odl.), br. 29660/03, 9. studenog 2006., i *Dolenec protiv Hrvatske*, br. 25282/06, stavak 113., 26. studenog 2009.) koji također ima nadležnost naložiti otpuštanje podnositelja zahtjeva ili premještaj iz neprikladnih uvjeta u zatvoru (vidjeti, *inter alia*, *Peša protiv Hrvatske*, br. 40523/08, stavak 80., 8. travnja 2010.).

55. U smislu pritvora pritvorenika obvezujuća uputa Ustavnog suda (vidjeti prethodni stavak 39.) bila je da uporaba sudskih pravnih sredstava ili pritužbi koje je pritvorenik podnio upravi zatvora o neprikladnim uvjetima u zatvoru ima isti cilj (vidjeti *Šebalj protiv Hrvatske*, br. 4429/09, stavak 173., 28. lipnja 2011.). Stoga prema člancima 15. i 17. Zakona o izvršavanju kazne zatvora (vidjeti prethodni stavak 38.) pritvorenik ima pravo zatražiti zaštitu i odgovarajuće ispravljanje povrede od uprave zatvora, točnije upravitelja zatvora, a zatim pred nadležnim kaznenim sudom koji je naložio njegov ili njezin pritvor. U slučaju nepovoljnog ishoda time bi se također omogućilo podnositelju zahtjeva podnošenje pritužbe Ustavnom sudu (vidjeti prethodni stavak 39.). U takvim okolnostima Sud ne smatra relevantnom Vladinu tvrdnju da je podnositelj zahtjeva mogao zatražiti izdržavanje kazne zatvora prije nego što je postala pravomoćna jer bi se time promijenio njegov status iz pritvorenika u

zatvorenika koji izdržava kaznu zatvora kako bi se na njegovu situaciju mogla primijeniti pravna sredstva iz Zakona o izvršavanju kazne zatvora (vidjeti prethodni stavak 42.). Stoga odbacuje Vladin prigovor prethodno spojen s osnovanosti (vidjeti prethodni stavak 44.).

56. Međutim, samo pritužba nadležnom sudu za sobom povlači sudsku zaštitu, te je moguća daljnja žalba kao i ustavna tužba pred Ustavnim sudom (vidjeti prethodne stavke 38. i 39.; i *Šimunovski protiv Hrvatske* (odl.), br. 42550/08, 21. lipnja. 2011.; *Srbić protiv Hrvatske* (odl.), br. 4464/09, 21. lipnja 2011.; *Peša*, prethodno citirano, stavci 78. – 80., 8. travnja 2010.; *Šebalj*, prethodno citirano, stavci 173. – 177.; i *Longin protiv Hrvatske*, br. 49268/10, stavak 35., 6. studenog 2012.).

57. Kako bi sudska zaštita bila djelotvorna, nadležni sud mora donijeti odluku o pritužbama na neprikladne uvjete boravka u pritvoru kao što je utvrđeno člankom 17. Zakona o o izvršavanju kazne zatvora (vidjeti prethodni stavak 38.). Sukladno tome, ako je na pritužbu podnositelja zahtjeva pred sudskim tijelima odgovoreno samo dopisom, a ne odlukom, on ili ona nije u položaju u kojem može iskoristiti daljnju žalbu jer nije moguće podnijeti žalbu na dopis (vidjeti *Testa protiv Hrvatske*, br. 20877/04, stavak 40., 12. srpnja 2007., i *Pilčić protiv Hrvatske*, br. 33138/06, stavak 31., 17. siječnja 2008.).

58. Sud primjećuje da je u ovom predmetu podnositelj zahtjeva prvu pritužbu na prijem i uvjete boravka u pritvoru u Zatvoru u Puli podnio 29. rujna 2010. Upravi za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa, upravitelju Zatvora u Puli i sucu izvršenja Županijskog suda u Puli (vidjeti prethodni stavak 20.). Nakon dobivanja izvješća uprave Zatvora u Puli u kojem je iskazana zabrinutost zbog uvjeta boravka podnositelja zahtjeva u pritvoru (vidjeti prethodni stavak 21.) Županijski sud u Puli proslijedio je pritužbu podnositelja zahtjeva Županijskom sudu u Zadru jer je taj sud naložio njegovo zadržavanje u pritvoru i stoga je bio nadležan za donošenje odluke o njegovim pritužbama kao što je utvrđeno u članku 17. Zakona o izvršavanju kazne zatvora i kao što se zahtijeva obvezujućom uputom Ustavnog suda (vidjeti prethodne stavke 38. i 39.).

59. Međutim, jedini odgovor koji je podnositelj zahtjeva dobio na svoje pritužbe bio je dopis Županijskog suda u Puli u kojem je navedeno da je pritužba proslijeđena Županijskom sudu u Zadru (vidjeti prethodni stavak 22.) te dopis Uprave za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa u kojem je utvrđeno da su njegove pritužbe neosnovane, no koji ne sadrži analizu navodnog problema prenapučenosti (vidjeti prethodni stavak 24.). Iako je uputio Upravu za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa da premjesti podnositelja zahtjeva u Zatvor u Zadru čim je to moguće (vidjeti prethodni stavak 23.), Županijski sud u Zadru nije donio sudsku odluku o pritužbi podnositelja zahtjeva i stoga ga je spriječio u korištenju daljnjih pravnih sredstava koja su eventualno mogla dovesti do njegova premještaja iz neprikladnih uvjeta boravka u zatvoru.

60. Nadalje, Sud primjećuje da je 24. siječnja 2011. podnositelj zahtjeva još jednom podnio pritužbu Upravi za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa i upravitelju Zatvora u Puli u kojoj zahtijeva premještaj iz Zatvora u Puli, no opet je primio samo dopis u kojem je navedeno da njegov premještaj u bilo koji drugi zatvor nije moguć zbog općeg problema prenapučenosti zatvora (vidjeti prethodne stavke 25. i 26.). Slično tome, podnositelj zahtjeva uzaludno je podnio pritužbu pučkom pravobranitelju jer je pučki pravobranitelj obavijestio podnositelja zahtjeva da postoji problem prenapučenosti i da se ništa više ne može učiniti (vidjeti prethodni stavak 30.).

61. Sud također primjećuje da je sud propustio poduzeti brze mjere za ispravljanje propusta nižih stupnjeva nakon što je podnositelj zahtjeva podnio Ustavnom sudu svoje pritužbe na uvjete boravka u pritvoru u sklopu ustavne tužbe protiv osuđujuće presude kaznenog suda koju je podnio dok je još bio u Zatvoru u Puli (vidjeti prethodni stavak 29.). Ustavni je sud proglasio ustavnu tužbu podnositelja zahtjeva nedopuštenom 10. studenog 2011. samo zato što se u tom trenutku on više nije nalazio u Zatvoru u Puli (vidjeti prethodni stavak 31.). Iz toga slijedi da je propustom da brzo donese odluku o pritužbi podnositelja zahtjeva i proglašavanjem iste nedopuštenom Ustavni sud doveo podnositelja zahtjeva u situaciju u kojoj je on bio lišen svih svrhovitih pravnih sredstava (sličan problem na temelju članka 5. stavka 4. Konvencije vidjeti, među ostalim, u predmetu *Trifković protiv Hrvatske*, br. 36653/09, stavak 139., 6. studenog 2012.).

62. Iako je istina da je podnositelj zahtjeva premješten u Zatvor u Zagrebu 25. kolovoza 2011., i dalje stoji činjenica da je nakon podnošenja pritužbe od 29. rujna 2010. nastavio živjeti u navodno neprikladnim uvjetima u zatvoru gotovo cijelu godinu tijekom koje nije donesena nijedna valjana odluka o njegovoj pritužbi (usporediti *Longin*, prethodno citirano, stavak 40.).

63. Iako ne dovodi u pitanje prikladnost pravnih sredstava osiguranih nacionalnim pravom u pogledu uvjeta u zatvoru kao takvu, Sud utvrđuje da u okolnostima ovog predmeta podnositelj zahtjeva nije imao na raspolaganju djelotvorno pravno sredstvo za svoje prigovore o neprikladnim uvjetima boravka u pritvoru.

64. Stoga je došlo do povrede članka 13. u vezi s člankom 3. Konvencije.

2. Članak 3. Konvencije

(a) Tvrdnje stranaka

65. Podnositelj zahtjeva tvrdio je da je u Zatvoru u Puli živio u neprikladnim uvjetima boravka. Zatvorska je ćelija bila prenapučena i nehygijenska, a on je u takvim uvjetima bio zatvoren dvadeset dva sata na dan (vidjeti prethodni stavak 18.). Nadalje, nakon premještaja u Zatvor u

Puli postalo je vrlo teško održavati kontakt s obitelji jer mu nije dano dovoljno vremena da komunicira s njima, a njima je bilo vrlo teško putovati u Pulu. Zatim je njegova dobrobit dovedena u opasnost tijekom premještanja i prijema u Zatvor u Puli jer je premještaj organiziran na vruć ljetni dan, a po dolasku u Zatvor u Puli nije ga pregledao liječnik jer je njegova medicinska dokumentacija još uvijek bila u Zatvoru u Zadru. Nije postojalo razumno opravdanje za propust zatvorskih tijela da organiziraju odgovarajući premještaj i pošalju medicinsku dokumentaciju zajedno s njim u Pulu niti je postojao razlog zbog kojeg bi mu se prijetilo pucanjem u njega tijekom premještanja.

66. Vlada je tvrdila da su uvjeti boravka podnositelja zahtjeva u pritvoru bili prikladni. Ukupan osobni prostor koji je imao na raspolaganju bio je neznatno veći od zahtijevanih četiri metra kvadratna. Higijena i higijenski uvjeti bili su dobri, a podnositelju zahtjeva dopušteno je da dva sata dnevno provede u šetnji izvan ćelije u skladu s mjerodavnim međunarodnim i domaćim standardima. Nadalje je podnositelju zahtjeva pružena odgovarajuća medicinska njega i nekoliko su ga puta pregledali liječnici (vidjeti prethodni stavak 19.). Vlada je također istaknula da se nakon prijema u Zatvor u Puli podnositelj zahtjeva nije žalio na zdravstvene probleme ili zatražio bilo kakav oblik liječenja. Stoga ga je liječnik pregledao 13. rujna 2010. kada mu je propisano liječenje za visoki krvni tlak.

(b) Ocjena Suda

(i) Opća načela

67. Sud je utvrdio u brojnim predmetima da je u članak 3. Konvencije ugrađena jedna od temeljnih vrijednosti demokratskog društva. Njime se potpuno zabranjuje mučenje ili nečovječno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje neovisno o okolnostima i ponašanju žrtve (vidjeti *Labita protiv Italije* [VV], br. 26772/95, stavak 119., ECHR 2000-IV).

68. Prema sudskoj praksi Suda zlostavljanje mora biti barem minimalnog stupnja težine da bi bili obuhvaćeno člankom 3. Procjena tog minimalnog stupnja jest po prirodi stvari relativna; ovisi o svim okolnostima predmeta, kao što je trajanje postupanja, njegove fizičke i mentalne posljedice te u nekim slučajevima spol, dob i zdravstveno stanje žrtve (vidjeti *Kudla*, prethodno citirano, stavak 91., i *Peers protiv Grčke*, br. 28524/95, stavak 67., ECHR 2001-III). Iako je svrha takvog postupanja čimbenik koji se mora uzeti u obzir, osobito je li namjera bila poniziti ili obezvrijediti žrtvu, izostanak takve svrhe neizbježno ne dovodi do utvrđivanja nepostojanja povrede članka 3. (vidjeti *Peers*, prethodno citirano, stavak 74.).

69. Sud je dosljedno naglašavao da trpljenje i poniženje koje je tu uključeno mora u svakom slučaju premašiti onaj neizbježan element

trpljenja ili poniženja povezan s danim oblikom legitimnog postupanja ili kazne. Mjere kojima se osoba lišava slobode mogu često uključivati takav element. Prema ovoj odredbi država mora osigurati da je osoba lišena slobode u uvjetima koji su sukladni s poštivanjem njenog ljudskog dostojanstva, da je način i metoda izvršenja mjere ne podvrgavaju trpljenju ili nedaćama težine koja premašuje neizbježnu razinu trpljenja svojstvenu lišenju slobode i da, s obzirom na praktične zahtjeve boravka u zatvoru, njezino zdravlje i dobrobit budu odgovarajuće zaštićeni (vidjeti *Kudla*, prethodno citirano, stavci 92. – 94.).

70. U vezi s pritužbama na prenapučenost zatvora Sud je smatrao da u donošenju odluke o tome je li došlo do povrede članka 3. zbog nedostatka osobnog prostora mora imati na umu sljedeća tri elementa: (a) svaki pritvorenik mora imati vlastito mjesto za spavanje u ćeliji; (b) svaki pritvorenik mora imati na raspolaganju barem tri metra kvadratna poda; i (c) ukupna površina ćelije mora biti takva da omogućuje pritvorenicima slobodno kretanje između namještaja. Nepostojanje bilo kojeg od prethodno navedenih elemenata samo po sebi čvrsto pretpostavlja da uvjeti boravka u zatvoru predstavljaju ponižavajuće postupanje i krše članak 3. (vidjeti *Ananyev i drugi*, prethodno citirano, stavak 148.).

71. Sud ponavlja da su, bez obzira na potrebu za dostatnim osobnim prostorom, drugi aspekti fizičkih uvjeta boravka u pritvoru bitni za procjenu sukladnosti s člankom 3. Takvi elementi uključuju osobito pristup vježbi na otvorenom, prirodno svjetlo ili zrak, dostupnost ventilacije, prikladnost grijanja, mogućnost privatne uporabe nužnika i sukladnost s osnovnim higijenskim zahtjevima (vidjeti *Aden Ahmed protiv Malte*, br. 55352/18, stavak 88., 23. srpnja 2013.).

72. Predmeti o navodnim neprikladnim uvjetima boravka u pritvoru ne omogućuju strogu primjenu načela *affirmanti incumbit probatio* (onaj koji nešto navodi mora dokazati taj navod) jer u takvim slučajevima samo tužena Vlada ima pristup informacijama kojima se mogu potvrditi ili pobiti ti navodi. Sukladno tome, podnositelji zahtjeva mogli bi se suočiti s određenim poteškoćama u nabavi dokaza kojima se potkrepljuje prigovor povezan s time. Unatoč tome, u takvim bi se predmetima moglo očekivati od podnositelja zahtjeva da dostave barem detaljan opis činjenica na koje se prigovora i da pruže u najvećoj mogućoj mjeri nekakve dokaze koji potkrepljuju njihove prigovore (vidjeti *Visloguzov protiv Ukrajine*, br. 32362/02, stavak 45., 20. svibnja 2010.). Međutim, nakon što Sud obavijesti Vladu o prigovoru podnositelja zahtjeva, teret prikupljanja i dostavljanja bitnih dokumenata pada na drugo navedenu. Njezin propust da dostavi uvjerljive dokaze o materijalnim uvjetima boravka u pritvoru može dovesti do zaključka o osnovanosti navoda podnositelja zahtjeva (vidjeti *Gubin protiv Rusije*, br. 8217/04, stavak 56., 17. lipnja 2010., i *Khudoyorov protiv Rusije*, br. 6847/02, stavak 113., ECHR 2005-X (izvaci)).

(ii) Primjena ovih načela na ovaj predmet

73. Sud prvo primjećuje da jedna od značajki boravka podnositelja zahtjeva u pritvoru koju je potrebno ispitati jest navod da je njegova ćelija bila prenapučena (usporediti *Longin*, prethodno citirano, stavak 54., i *Tunis protiv Estonije*, br. 429/12, stavak 45., 19. prosinca 2013.).

74. Sud prvenstveno primjećuje opći problem prenapučenosti u hrvatskim zatvorima zbog čega je CPT izrazio zabrinutost u svom posljednjem izvješću od 18. ožujka 2014. (vidjeti prethodni stavak 40.). Također primjećuje da je u dotičnom predmetu zabrinutost oko tog problema iskazao i pučki pravobranitelj (vidjeti prethodni stavak 28.) te da se u odgovoru na pritužbe podnositelja zahtjeva nekoliko domaćih tijela pozvalo na opću prenapučenost zatvora (vidjeti prethodne stavke 21. i 26.).

75. Nije sporno strankama da je podnositelj zahtjeva bio smješten u ćeliju od ukupno 23,5 metara kvadratnih zajedno s pet do sedam drugih osoba (vidjeti prethodne stavke 17. i 19.). To je također potvrđeno mjerodavnim dokumentima dostavljenima Sudu (vidjeti prethodni stavak 21.). Podnositelj zahtjeva naveo je da je većinu vremena bio u ćeliji sa sedam drugih osoba, a Vlada nije dostavila Sudu mjerodavni dokument kojim bi se pobio taj navod. Nadalje, Sud nije mogao ispitati bitne činjenice iz odluka domaćih tijela o pritužbama podnositelja zahtjeva na uvjete njegova boravka u pritvoru jer, kao što je već prethodno navedeno, domaća tijela nisu donijela nikakve valjane odluke u predmetu podnositelja zahtjeva (vidjeti prethodne stavke 58. – 62.). Sud stoga nema razloga sumnjati u navode podnositelja zahtjeva da je imao na raspolaganju nešto manje od tri metra kvadratna poda tijekom većine svog boravka u Zatvoru u Puli.

76. Nadalje, Sud primjećuje da Vlada nije osporila da je prostor dodatno smanjen zbog osam kreveta i osam ormara. Sud smatra da je činjenica da je osobni prostor bio toliko ograničen bila dovoljna da sama po sebi stvori čvrstu pretpostavku da uvjeti boravka podnositelja zahtjeva u pritvoru nisu ispunili zahtjeve iz članka 3. (usporediti *Tunis*, prethodno citirano, stavak 46.). Podnositelj zahtjeva bio je zatvoren u takvim uvjetima dvadeset dva sata na dan (usporediti *Longin*, prethodno citirano, stavak 60.). Zbog svog zdravstvenog stanja, koje Vlada nije osporila, broja zatvorenika i namještaja u ćeliji on je umjesto nužnika morao upotrebljavati bocu, što je bilo ponižavajuće, a bio je izložen i ismijavanju drugih zatvorenika.

77. Te su okolnosti dovoljne da Sud zaključi da je boravak podnositelja zahtjeva u zatvoru morao u njemu pobuditi osjećaj tjeskobe i manje vrijednosti koji ga je mogao poniziti i obezvrijediti (vidjeti *Tunis*, prethodno citirano, stavak 48.). Stoga, osobito s obzirom na činjenicu da ograničenja osobnog prostora dodijeljenog podnositelju zahtjeva nisu nadoknađena slobodom kretanja tijekom dana, osim dvosatne dnevne vježbe, Sud smatra da su uvjeti boravka podnositelja zahtjeva u pritvoru u Zatvoru u Puli od 10. rujna 2010. do 25. kolovoza 2011. predstavljali ponižavajuće postupanje

protivno zahtjevima članka 3. (vidjeti *Longin*, prethodno citirano, stavak 61.).

78. Stoga je došlo do povrede članka 3. Konvencije.

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 6 STAVKA 1. I STAVKA 3. TOČKE (C) KONVENCije

79. Podnositelj zahtjeva prigovorio je da nije imao pošteno suđenje. Posebice je naveo:

(i) da je povrijeđeno načelo jednakosti stranaka jer podnesak Državnog odvjetništva Republike Hrvatske upućen Vrhovnom sudu tijekom žalbenog postupka nije dostavljen obrani; i

(ii) da mu nije omogućena nazočnost na raspravi u žalbenom postupku pred Vrhovnim sudom.

Podnositelj zahtjeva pozvao se na članak 6. stavak 1. i članak 3. točku (c) Konvencije koji u mjerodavnom dijelu glase kako slijedi:

„1. Radi (...) podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni (...) nepristrani sud pravično (...) ispita njegov slučaj. (...)

3. Svatko optužen za kazneno djelo ima najmanje sljedeća prava:

(...)

da se brani sam ili uz branitelja po vlastitom izboru, a ako nema dovoljno sredstava platiti branitelja, ima pravo na besplatnog branitelja, kad to nalažu interesi pravde;

(...)”

A. Navodna povreda načela jednakosti stranaka u pogledu podneska Državnog odvjetništva Republike Hrvatske

1. Dopuštenost

80. Sud primjećuje da ovaj prigovor nije očigledno neosnovan u smislu članka 35. stavka 3. točke (a) i stavka 4. Konvencije. Dalje primjećuje da nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga se mora proglasiti dopuštenim.

2. Osnovanost

(a) Tvrdnje stranaka

81. Pozivajući se na predmet *Zahirović* (prethodno citirano), podnositelj zahtjeva tvrdio je da se načelima jednakosti stranaka i kontradiktornog postupka zahtjeva da se podnesci Državnog odvjetništva Republike Hrvatske podneseni Vrhovnom sudu kao žalbenom sudu moraju proslijediti obrani koja tada ima slobodu odlučiti želi li na njih odgovoriti ili ne. Podnositelj zahtjeva smatrao je da je mjerodavno domaće pravo bilo

manjkavo jer nije postojala odredba o takvoj mogućnosti. Stoga obrana nije mogla saznati o podnesku Državnog odvjetništva Republike Hrvatske kojim se sud zatražilo da odbije žalbu obrane niti ga komentirati.

82. Vlada je tvrdila da je u cjelini postupak protiv podnositelja zahtjeva bio pošten. U pogledu podneska Državnog odvjetništva Republike Hrvatske Vlada je tvrdila da sama činjenica da jedan podnesak Državnog odvjetništva nije dostavljen obrani nije mogla imati utjecaj na ukupnu poštenost postupka. Vlada je smatrala da je činjenica da se Zakonom o kaznenom postupku zahtijeva da se tijekom žalbenog postupka spis predmeta proslijedi državnom odvjetništvu na razini neposredno višoj od one koju predstavlja optužba u dotičnom postupku u biti pogodovala optuženiku s obzirom na to da je time omogućeno višem državnom odvjetništvu da nadzire rad nižeg ureda i po potrebi povuče mišljenje. Državno odvjetništvo nije bilo obvezno ni po kojem domaćem pravu podnijeti mišljenje, no normalno se očekivalo da se spis predmeta kasnije vrati sudu zajedno s dopisom. U ovom je predmetu u dopisu Državnog odvjetništva Republike Hrvatske samo predloženo da se odbije žalba koju je podnijela obrana. Vrhovni sud nije se pozvao na ništa što se moglo izvesti iz dokaza pred prvostupanjskim sudom i što je ostalo unutar granica žalbe podnositelja zahtjeva. Stoga podnesak Državnog odvjetništva Republike Hrvatske nije ojačao položaj optužbe.

(b) Ocjena Suda

83. U nedavnom predmetu *Zahirović* (prethodno citirano) Sud je ponovio sljedeća opća načela:

„45. (...) [N]ačelo jednakosti stranaka u postupku jedna [je] od značajki šireg pojma poštenog suđenja, koji uključuje i temeljno pravo na kontradiktornost kaznenog postupka. Pravo na kontradiktorni postupak znači, u kaznenom predmetu, da i optužba i obrana moraju dobiti priliku saznati za očitovanja i dokaze koje je dostavila i predložila druga strana i dati primjedbe na njih. Mogu se zamisliti različiti načini na koje nacionalno pravo može ispuniti taj zahtjev. Međutim, bez obzira koja se metoda odabere, njome se treba osigurati da druga strana bude svjesna da je očitovanje podneseno te joj treba pružiti stvarnu priliku za davanje primjedbi na njega (vidi *Brandstetter protiv Austrije*, 28. kolovoza 1991., stavci 66. – 67., Serija A br. 211; *Milatová i ostali protiv Češke Republike*, br. 61811/00, stavak 65., ECHR 2005-V i, *a fortiori*, *Krčmář i drugi protiv Češke Republike*, br. 35376/97, stavci 41. – 45., 3. ožujka 2000. i *AO Neftyanaya Kompaniya Yukos protiv Rusije*, br. 14902/04, stavak 538., 20. rujna 2011.). Stoga je čak moguće da neka postupovna situacija koja ne stavlja stranku u nepovoljniji položaj u odnosu na njenog protivnika ipak predstavlja povredu prava na kontradiktorni postupak ako dotična stranka nije imala priliku saznati za sve predložene dokaze ili dostavljena očitavanja, i na njih dati primjedbe, radi utjecaja na odluku suda (vidjeti *Krčmář i drugi*, prethodno citirano, stavci 38. – 46., i *Gregačević protiv Hrvatske*, br. 58331/09, stavak 50., 10. srpnja 2012.).

46. Glede sadržaja podnesaka koje je dostavila optužba, Sud ponavlja kako načelo jednakosti stranaka u postupku ne ovisi o daljnjoj, količinski mjerljivoj nepoštenosti, koja proizlazi iz postupovne nejednakosti. Obrana je ta koja treba ocijeniti zaslužuje li neki podnesak reakciju. Stoga je nepošteno da optužba dostavi podneske sudu bez

znanja obrane (vidi *Bulut protiv Austrije*, 22. veljače 1996., stavak 49., *Izvješća o presudama i odlukama 1996-II* i *Josef Fischer protiv Austrije*, br. 33382/96, stavak 19., 17. siječnja 2002.).”

84. S obzirom na ta načela Sud je utvrdio da u smislu domaćeg sustava žalbenog postupka očitovanja Državnog odvjetništva Republike Hrvatske predstavljaju obrazložena mišljenja o osnovanosti predmeta čiji je cilj ostvarivanje utjecanja na odluku Vrhovnog suda pozivanjem na odbijanje žalbe. Stoga nije trebao utvrditi je li propust dostave relevantnog dokumenta bio štetan za podnositelja zahtjeva; postojanje povrede vjerojatno je i kada ne postoji šteta. Sud je stoga utvrdio da je došlo do povrede načela jednakosti stranaka i prava na kontradiktoran postupak iz članka 6. stavak 1. Konvencije (vidjeti *Zahirović*, prethodno citirano, stavci 48. i 49.).

85. Iako pozdravlja izmjene i dopune mjerodavnog domaćeg prava nakon presude u predmetu *Zahirović* kojima se uklanjanju sve takve nejednakosti stranaka u žalbenom postupku (vidjeti prethodni stavak 37.), Sud primjećuje da je prethodno zakonodavstvo i praksa, kao i u predmetu *Zahirović* (vidjeti prethodni stavak 35.; i *Zahirović*, prethodno citirano, stavak 25.), bilo primjenjivo na predmet podnositelja zahtjeva. Stoga ne vidi razloga zbog kojeg bi odstupio od tih zaključaka iz predmeta *Zahirović*.

86. Stoga je došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije.

B. Odsutnost podnositelja zahtjeva na raspravi u žalbenom postupku pred Ustavnim sudom

1. Dopuštenost

87. Sud primjećuje da ovaj prigovor nije očigledno neosnovan u smislu članka 35. stavka 3. točke (a) i stavka 4. Konvencije. Dalje primjećuje da nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga se mora proglasiti dopuštenim.

2. Osnovanost

(a) Tvrdnje stranaka

88. Pozivajući se na predmet *Zahirović* (prethodno citirano), podnositelj zahtjeva tvrdio je da je njegova nazočnost na raspravi u žalbenom postupku bila potrebna jer se Vrhovni sud pozvalo da ispita sve činjenične i pravne okolnosti predmeta. Nadalje, predmet se odnosio na teška kaznena djela koja je podnositelj zahtjeva od samog početka postupka osporavao i stoga je bilo na Vrhovnom sudu da osigura njegovu nazočnost i sasluša njegov predmet izravno na raspravi u žalbenom postupku.

89. Vlada je tvrdila da prema mjerodavnom domaćem pravu Vrhovni sud ima slobodu odlučiti je li svrhovito omogućiti pritvorenom optuženiku kojeg zastupa odvjetnik sudjelovanje na raspravi u žalbenom postupku, što

je i bio slučaj u dotičnom predmetu. Tijekom prvostupanjskog postupka, u kojem je propisno sudjelovao, podnositelja zahtjeva zastupala je odvjetnica, a u žalbi protiv prvostupanjske presude on je jednostavno ponovio svoje tvrdnje iznesene u obrani pred prvostupanjskim sudom. S obzirom na to da ga je djelotvorno zastupala odvjetnica na raspravi u žalbenom postupku, on nije stavljen u nepovoljan položaj *vis-à-vis* optužbe. U takvim je okolnosti Vrhovni sud ispravno smatrao da ne postoji razlog za sudjelovanjem podnositelja zahtjeva na raspravi u žalbenom postupku. Vlada je smatrala da je to bilo u skladu sa sudskom praksom Suda. Također je bilo u skladu sa zahtjevom opće poštenosti postupka, odnosno pitanjem koje je ispitao Ustavni sud koji je utvrdio da nije došlo do povrede prava na obranu podnositelja zahtjeva.

(b) Ocjena Suda

(i) Opća načela

90. Sud ponavlja da svaka osoba koja je optužena za kazneno djelo, kao opće načelo temeljeno na konceptu poštenog suđenja, ima pravo na nazočnost na prvostupanjskoj raspravi (vidjeti *Hermi protiv Italije* [VV], br. 18114/02, stavci 58. – 59. ECHR 2006-XII). Međutim, osobna nazočnost okrivljenika nema istu ključnu važnost za raspravu u žalbenom postupku kao za glavnu raspravu (vidjeti *Kamasinski protiv Austrije*, 19. prosinca 1989., stavak 106., Serija A br. 168). Način na koji se članak 6. primjenjuje u postupcima pred žalbenim sudovima ovisi o posebnim značajkama dotičnog postupka; moraju se uzeti u obzir svi postupci u domaćem pravnom poretku i uloga žalbenog suda u njemu (vidjeti *Ekbatani protiv Švedske*, 26. svibnja 1988., stavak 27., Serija A br. 134, i *Monnell i Morris protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2. ožujka 1987., stavak 56., Serija A br. 115).

91. U procjeni pitanja je li nazočnost podnositelja zahtjeva na raspravi pred žalbenim sudom bila potrebna trebaju se uzeti u obzir, među ostalim razmatranjima, posebne značajke dotičnog postupka i način na koji su zapravo bili zastupljeni i zaštićeni interesi podnositelja zahtjeva pred žalbenim sudom, osobito u svjetlu prirode pitanja o kojima mora donijeti odluku (*Helmerts protiv Švedske*, 29. listopada 1991., stavci 31. – 32., Serija A br. 212-A) i njihova značaja za podnositelja zahtjeva (*Ekbatani*, prethodno citirano, stavci 27. – 28.; *Kamasinski*, prethodno citirano, stavak 106. *in fine*; *Kremzow protiv Austrije*, 21. rujna 1993., stavak 59, Serija A br. 268-B; and *Hermi*, prethodno citirano, stavak 62.).

92. Međutim, kad žalbeni sud treba ispitati predmet glede činjenica i prava i dati potpunu ocjenu pitanja krivnje ili nevinosti, ne može o tom pitanju odlučivati bez izravne ocjene dokaza koje je osobno dao okrivljenik u svrhu dokazivanja da nije počinio čin koji navodno predstavlja kazneno

djelo (vidjeti, primjerice, *Dondarini protiv San Marina*, br. 50545/99, stavak 27., 6. srpnja 2004., i *Zahirović*, prethodno citirano, stavak 56.).

93. Sud također ponavlja da je načelo jednakosti stranaka jedno od značajki šireg koncepta poštenog suđenja. Njime se zahtijeva da svaka stranka u postupku dobije razumnu mogućnost predstavljanja svog predmeta pod uvjetima u kojima se on ili ona ne dovode u nepovoljan položaj *vis-à-vis* protivnika (vidjeti, *inter alia*, *Abdulgadirov protiv Azerbajdžana*, br. 24510/06, stavak 37., 20. lipnja 2013.).

(ii) *Primjena ovih načela na ovaj predmet*

94. Sud primjećuje da je hrvatski kaznenopravni sustav organiziran kao sustav općinskih i županijskih sudova te Vrhovnog suda pri čemu svaki od navedenih stupnjeva ima određeni opseg nadležnosti (vidjeti prethodni stavak 35., članke 16. i 20. Zakona o kaznenom postupku). U ovom je predmetu Županijski sud u Zadru bio prvostupanjski nakon što je Županijsko državno odvjetništvo u Zadru podnijelo optužnicu protiv podnositelja zahtjeva za silovanje i nedolično ponašanje. Nakon što je Županijski sud u Zadru donio prvostupanjsku presudu, stranke su imale mogućnost podnošenja žalbe po pitanju prava i činjeničnog stanja Vrhovnom sudu koji je u tom slučaju bio nadležan kao drugostupanjski sud za ispitivanje svih aspekata predmeta, uključujući pitanja krivnje podnositelja zahtjeva i kazne.

95. Stoga, kada je podnositelj zahtjeva podnio žalbu 28. svibnja 2010. o navodnim brojnim materijalnim i postupovnim pogreškama u prvostupanjskoj presudi (vidjeti prethodni stavak 9.), Vrhovni je sud pozvan da djeluje kao drugostupanjski sud. U tom je svojstvu bio nadležan donijeti odluku o svim pritužbama podnesenim u žalbi (vidjeti stavak 35; članak 379. stavak 1. Zakona o kaznenom postupku) i, posljedično, potvrditi, ukinuti ili preinačiti prvostupanjsku presudu u skladu s člankom 384. stavkom 1. Zakona o kaznenom postupku (vidjeti prethodni stavak 35.).

96. Sud primjećuje da se, prema domaćem pravu važećem u trenutku provođenja dotičnog postupka u žalbenom postupku u predmetima za koje se progoni po službenoj dužnosti, cijeli spis predmeta i podnesci stranaka moraju proslijediti državnom odvjetništvu na razini neposredno iznad ureda koji predstavlja optužbu u postupku, a u ovom je predmetu to bilo Državno odvjetništvo Republike Hrvatske (vidjeti stavak 35.; članak 373. stavak 1. Zakona o kaznenom postupku), i mora se obavijestiti državno odvjetništvo o sjednici žalbenog vijeća (vidjeti stavak 35.; članak 373. stavak 2. Zakona o kaznenom postupku). U pogledu drugih stranaka, prvenstveno optuženika i njegova branitelja, Vrhovni je sud bio obavezan obavijestiti ih o sjednici povodom žalbe samo ako su to oni zatražili ili ako Vrhovni sud to smatra potrebnim (vidjeti stavak 35.; članak 374. stavak 1. Zakona o kaznenom postupku). Usto je domaćim pravom bilo propisano da će predsjednik

žalbenog vijeća osigurati nazočnost optuženika, ako se on nalazi u pritvoru, samo ako smatra da je to svrhovito (vidjeti stavak 35.; članak 374. stavak 2. Zakona o kaznenom postupku).

97. U ovom je predmetu Vrhovni sud pozvao i saslušao zamjenicu državnog odvjetnika i braniteljicu na raspravi u žalbenom postupku, no odlučio je da podnositelj zahtjeva, koji je to izričito zahtijevao, ne bude nazočan (vidjeti prethodne stavke 9. i 11.). Nakon što je ispitao sve činjenice i pravna pitanja koje su podnijele stranke, Vrhovni sud odbio žalbu je podnositelja zahtjeva kao neosnovanu, samo preinačio pravnu klasifikaciju stjecaja kaznenih djela u jedan produljeni čin spolnog odnošaja s djetetom i osudio podnositelja zahtjeva na dvanaest godina zatvora.

98. U takvim okolnostima Sud utvrđuje da je od ključne važnosti da je u svojoj žalbi podnositelj zahtjeva osporavao optužbe i osudu, kao i izrečenu kaznu, na činjeničnim i pravnim osnovama. Osobito je tvrdio da mu nije osigurana mogućnost da djelotvorno ospori tvrdnje žrtve i svjedoka tijekom suđenja, da je psihološki nalaz vještaka neispravno sastavljen, da presuda nije sadržavala dostatno obrazloženje te da je sudac bez porote pogriješio u činjeničnim zaključcima i time ostavio nerazriješenima određene ključne činjenice (vidjeti prethodni stavak 9.).

99. Stoga je Vrhovni sud pozvan da potpuno procijeni krivnju ili nevinost podnositelja zahtjeva u pogledu optužbi protiv njega s obzirom ne samo na tvrdnje koje je predložio pred prvostupanjskim sudom, nego i na tvrdnje o navodnim propustima tog suda da utvrdi sve bitne činjenice i ispravno primijeni mjerodavna materijalna i postupovna pravila (usporediti *Abdulgadirov*, prethodno citirano, stavak 42., i *Kozlitić protiv Rusije*, br. 17092/04, stavak 63., 14. studenog 2013.; i usporediti *Fejde protiv Švedske*, 29. listopada 1991., stavak 33., Serija A br. 212-C, i *Hermi*, prethodno citirano, stavak 85.): Nadalje, Sud uzima u obzir da je žalbeni postupak bio važan za podnositelja zahtjeva jer bio optužen za vrlo ozbiljan zločin koji sa sobom nosi znatnu količinu stigme i za koji je osuđen na kaznu zatvora (usporediti *Goldmann i Szénászky protiv Mađarske*, br. 17604/05, stavak 30., 30. studenog 2010.; *Kozlitić*, prethodno citirano, stavak 64.; i usporediti *Fejde*, prethodno citirano, stavak 33.).

100. S obzirom na ove zaključke nebitno je što je žalbu podnio samo podnositelj zahtjeva ili što je Vrhovni sud izmijenio prvostupanjsku presudu na način i u mjeri koja pogoduje podnositelju zahtjeva. To nije utjecalo na temeljno pitanje postavljeno Vrhovnom sudu, odnosno je li podnositelj zahtjeva kriv ili nevin, za čiji je odgovor bila potrebna njegova nazočnost na raspravi u žalbenom postupku kako bi se osiguralo pošteno suđenje (vidjeti, *mutatis mutandis*, *Ekbatani*, prethodno citirano, stavci 32. i 33.; *Kozlitić*, prethodno citirano, stavci 21. i 65.; i *Sándor Lajos Kiss protiv Mađarske*, br. 26958/056, stavak 56., 29. rujna 2009.).

101. U prethodnom kontekstu, uzimajući u obzir činjenicu da Vrhovni sud, kao drugostupanjski sud, ima nadležnost da revidira predmete po

pitanju prava i činjeničnog stanja, i u svjetlu prirode pitanja koje je pozvan da ispita, osobito zbog njihove važnosti za podnositelja zahtjeva, Sud smatra da se podnositelju zahtjeva trebalo omogućiti da se „brani sam” kao što se zahtijeva člankom 6. stavkom 3. točkom (c) Konvencije. U takvim je okolnostima Vrhovni sud bio obavezan osigurati nazočnost podnositelja zahtjeva na raspravi u žalbenom postupku, što je sud propustio učiniti.

102. Stoga Sud utvrđuje da je došlo do povrede članka 6. stavka 1. i stavka 3. točke (c) Konvencije.

III. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

103. Člankom 41. Konvencije propisano je:

„Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarne pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci.”

A. Naknada štete

104. Podnositelj zahtjeva potraživao je 10.000,00 eura (EUR) na ime naknade nematerijalne štete.

105. Vlada je taj zahtjev smatrala pretjeranim, neosnovanim i nepotkrijepljenim.

106. Imajući u vidu sve okolnosti ovog predmeta, Sud prihvaća da je podnositelj zahtjeva pretrpio nematerijalnu štetu koja se ne može nadoknaditi samo utvrđivanjem povrede. Procjenjujući na pravičnoj osnovi, Sud podnositelju zahtjeva dodjeljuje 10.000,00 eura (EUR) na ime naknade nematerijalne štete uz sve poreze koji bi mu mogli biti obračunati.

B. Troškovi i izdatci

107. Podnositelj zahtjeva također je potraživao 4.125,68 eura (EUR) za troškove i izdatke nastale pred domaćim sudovima i pred Sudom.

108. Vlada je taj zahtjev smatrala neosnovanim i nepotkrijepljenim.

109. Prema sudskoj praksi Suda podnositelj zahtjeva ima pravo na naknadu troškova i izdataka samo u mjeri u kojoj je dokazano da su oni stvarno nastali i bili potrebni te da je njihova količina razumna. Sud u ovom predmetu, uzevši u obzir dokumente u njegovu posjedu i prethodne kriterije, smatra razumnim dosuditi iznos od 4.125,68 eura (EUR) uz sve poreze koji bi se podnositelju zahtjeva mogli obračunati na taj iznos, koji pokriva troškove na svim instancijama.

C. Zatezna kamata

110. Sud smatra primjerenim da se zatezna kamata temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke uvećanoj za tri postotna boda.

IZ TIH RAZLOGA SUD JEDNOGLASNO

1. *Odlučuje* spojiti osnovanost prigovora podnositelja zahtjeva o nepostojanju djelotvornog pravnog sredstva i Vladin prigovor na iscrpljenje domaćih pravnih sredstava u pogledu prigovora na uvjete pritvora te ga *odbacuje*;
2. *Proglašava* prigovore podnositelja zahtjeva dopuštenima;
3. *Presuđuje* da je došlo do povrede članka 13. u vezi s člankom 3. Konvencije;
4. *Presuđuje* da je došlo do povrede članka 3. Konvencije;
5. *Presuđuje* da je došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije zbog povrede načela jednakosti stranaka koja je nastala zbog propusta da se podnositelju zahtjeva proslijedi mišljenje Državnog odvjetništva Republike Hrvatske.
6. *Presuđuje* da je došlo do povrede članka 6. stavka 1. i stavka 3. točke (c) Konvencije u pogledu odsutnosti podnositelja zahtjeva na raspravi u žalbenom postupku pred Vrhovnim sudom;
7. *Presuđuje*
 - (a) da tužena država treba isplatiti podnositelju zahtjeva, u roku od tri mjeseca od datuma kada presuda postane konačna u skladu s člankom 44. stavkom 2. Konvencije, sljedeće iznose koje je potrebno preračunati u hrvatske kune po tečajnoj stopi važećoj na dan namirenja:
 - (i) 10.000,00 eura (EUR) (deset tisuća eura), na ime naknade nematerijalne štete, uz sve poreze koji bi mogli biti obračunati;
 - (ii) 4.125,68 eura (EUR) (četiri tisuće jedna stotina dvadeset pet eura i šezdeset osam centi) na ime naknade troškova i izdataka, uz sve poreze koji bi se mogli biti obračunati podnositelju zahtjeva;
 - (b) da se od proteka prethodno navedena tri mjeseca do namirenja na prethodno navedene iznose plaća obična kamata koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećanoj za tri postotna boda.

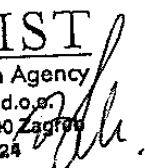
Sastavljeno na engleskome jeziku i otpravljeno u pisanom obliku dana 4. prosinca 2014. u skladu s pravilom 77. stavcima 2. i 3. Poslovnika Suda.

Søren Nielsen
Tajnik

Isabelle Berro-Lefèvre
Predsjednica

Prevela prevoditeljska agencija Alkemist

ALKEMIST
European Translation Agency
ALKEMIST STUDIO d.o.o.
Miramarska 24/6, 10 000 Zagreb
OIB: 72460496524

Prijevod, lekturu i pravnu redakturu napravila prevoditeljska agencija „Alkemist Studio“ d.o.o. Zagreb. Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava nije odgovoran za točnost prijevoda i sadržaja.